

Despre Dimitrie Cantemir

(1673 - 1723)

Personalitate multilaterală a culturii și a literaturii române

"Multi barbati minunati, multi slaviti si multi fericiti au fost in lume si se afla si acum, care, datorita faptelor bune, sunt intemeiati ca niste munti tari....si sunt inradacinati ca codrii Libanului si nu s-au clintit nici de furtuna cea mare nici de viforul cel puternic." Dimitrie Cantemir

Multe secole la rand statele feudale romanesti, intre care au existat multiple si statornice legaturi politice, economice si culturale, au opus o rezistenta indarjita tendintelor expansioniste ale unor imperii straine. Lupte aprige si indelungate desfasurate de ostile romane sub comanda unor voievozi viteji si iscusiti, ca Mircea cel Batran si Vlad Tepes in Tara Romaneasca, Iancu de Hunedoara in Transilvania, Stefan cel Mare in Moldova si multi altii, sunt dovezi evidente in aceasta privinta.

Dupa domnia glorioasa a lui Stefan cel Mare, mostenitorii de neam ai tronului se dovedira, mai toti, risipitori cu nestematele din coroana tarii, cu greu cucerite si aparate de stralucitul domn de la Suceava.

Moldova de dupa Stefan cel Mare a incaput mai totdeauna in mana unor domnitori slabi, apasati de mostenirea ce li s-a parut impovaratoare pentru puterile lor secatuite si ambitiiile limitate. Toti cei noua domnitori care au purtat numele glorios de Stefan Voda au facut adesea putin pentru gloria Moldovei si nu au cinstit indeajuns pe cel mai stralucit domnitor al ei.

Lupta pentru redobandirea independentei Tarii Romanesti si a Moldovei se face in conditii grele si datorita divergentelor dintre factiunile boieresti. In Tara Romaneasca infruntarea dintre Cantacuzini si Baleni duce la frecventa schimbare a domnitorilor. In Moldova, carmuirea sta in mana unor familii de boieri (Ruset, Costin, Cantacuzino), care aleg ca domni oameni din randul boierilor cu putina avere, pentru a fi condusi mai usor (Istrate Dabija, Stefan Petriceicu, Constantin Cantemir).

Dimitrie Cantemir, cunoscand adevarata stare de lucruri din tara si urmarind mersul evenimentelor externe, va milita in scrierile sale si in politica pentru instaurarea unei monarhii autoritare, luminate, cu scopul eliberarii tarii de sub dominatia otomana.

La 26 octombrie 1673 se naste Dimitrie Cantemir, fiul lui Constantin Cantemir, domn al Moldovei, si al Anei, nascuta Bantas, femeie cu o bogata cultura la vremea respectiva.

Principală preocupare a tanarului a fost invatatura, de vreme ce, cunoscand mai multe limbi, citea parintelui sau pana in miez de noapte carti bisericesci, dar mai cu seama cronici vechi.

Dascaul Ieremia Cacavela, preot grec din Creta cu studii facute, la Lipsea si Viena, cunosca al limbilor elina, latina, italiana si germana, profesor la scoala domneasca din Iasi, autor al unor scrieri originale si traduceri, carturar pretuit si om de incredere al domnitorilor, este ales de Constantin Cantemir pentru educarea fiului sau mai mic.

În toamna anului 1688 se împlineau trei ani de când Antioh, fratele său, era ostatic la Poarta. Venise rândul lui Dimitrie să chezasuiască credința tatălui său în fața sultanului. Beizadeaua se îndreaptă către un Constantinopol pe care îl va fi visat în atâtea rânduri. Calatoria îl va fi obosit, dar frumusețea peisajelor văzute, întâlnirile cu oameni noi, și, poate, mai ales strălucirile unui oraș bogat, încărcat de istorie, de decadentă și de fast îi va fi făcut plăcere tânărului fiu de domn.

Principalele preocupări ale proaspatului carturar la Tarigrad au fost: să-și desăvârșească cunoștințele de limbă și în științe și, cum era normal pentru un fiu de domn, să întretină, relații cu diplomați străini acreditați la Constantinopol atât pentru interesele imediate ale țării, cât, mai ales, pentru a deprinde tainele conducerii ei, cu gândul că beizadeaua de azi va fi mâine domn.

Elevul lui Ieremia Cacavela trăia printre oameni de renume în această "capitală" a Orientului. Familiarizat cu limba greacă încă din țară, are aici ocazia să si-o însușească mai bine, deschizându-i larg portile spre cultura elină. Limba turcă îi era strict necesară atât pentru studierea culturii musulmane, cât și pentru treburile zilnice, iar limba latină, despre care avea anumite cunoștințe de la profesorul său din Iași, o învăța temeinic, pătrunzând astfel în adâncurile culturii și ale civilizației occidentale.

Contactele stabilite cu ambasadorul lui Ludovic al XIV-lea la Constantinopol, Pierre Antoine de Castagner, marchiz de Chateaufort, prieten cu Voltaire, om de cultură; și cu Collier, fiul fostului consul olandez, la Smirna, i-au deschis beizadelei noastre orizonturi largi.

Marea școală, Academia Patriarhiei Ortodoxe, înființată în secolul al XVI-lea după modelul universității din Padova și care o vreme a pregătit și profesori pentru Constantinopol, este reorganizată la începutul secolului al XVII-lea, în timpul patriarhului Chirii Lucaris. La conducerea Academiei este adus de la școala grecească din Venetia Teofil Coridaleu, un erudit profesor și filosof laic.

Marea școală, care a avut, printre alții, ca elev și pe Nicolae Milescu, și unde învăța și Dimitrie Cantemir, oferea spre studiu, pe lângă disciplinele cu caracter teologic, și limbile clasice, medicina, geografia. De altfel, în Istoria Imperiului Otoman, Dimitrie Cantemir numește cu respect pe profesorii săi de la Academie, care l-au învățat "enciclopedia filosofiei și mai multe științe, toate în limba greacă antică cea mai curată". De la "gramaticul" Iacomi învăța elemente de filosofie; de la marele dragoman al Porții, Alexandru Mavrocordat, tatăl lui Nicolae Mavrocordat, predecesorul și înlocuitorul lui Dimitrie Cantemir la tronul Moldovei, obține cunoștințe în filosofie, teologie, fizică și medicină; de la Meletie, episcop de Arta, apoi mitropolit la Atena, "barbat foarte priceput în toate științele, mai ales în filosofia lui Van Helmont, adică a lui Thales, pe care ne-a explicat-o și nouă timp de opt luni", istoria și geografia; de la Vlasie, Antoniu și Span doni, filosofia lui Aristotel, pe care însă mai târziu o combate; de la Hrisant Nottara, viitor patriarh al Ierusalimului, Ilie Miniati, viitor episcop de Messena, Mitrofan Ierodiaconul, autor peste ani al unei cronici muntene, alte discipline.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Cunostintele de filosofie si stiinta, la care adauga Dimitrie Cantemir o cultura umanista enciclopedica, vor fi completate cu date despre civilizatia mahomedana. insusirea limbilor orientale: turca, persana, araba, de catre tanarul carturar roman il va duce la izvoarele istoriei, ale filosofiei si ale folclorului oriental. De asemenea, Dimitrie Cantemir impresioneaza lumea culturala din Orient si prin aprecierile pe care le face asupra unor scriitori contemporani lui, cum ar fi Nefli Ogli, autodi dact, Saadi-effendi, bun cunoscator al matematicii, sau Ali-effendi, autor al unei istorii despre turci.

Alexandru Mavrocordat, dragomanul Portii, il vrea de ginere pentru fiica sa Elena, dar fiu! de domn, refuzand politicos, se intoarce in tara, in 1690.

Asa-numitul portret de la Rouen al beizadelei, comentat de Nicolae Iorga, il prezinta pe tanarul domnitor trecut prin Constantinopol si adapat din belsug la culturile orientale: "ii mijise mustata spana, parul in bucle largi ii atarna pe umeri si lateral, dandu-i infatisarea cum o gasim in picturile... olandeze. Ochii cu cautatura de cercetare neobosita, mandra, fata sa subtire intr-o barbie ascutita, de viata.

Are haina de brocart de aur a situatiei sale si sabia feciorului domnesc; cravata infoiata la gat spune de legaturi pretioase cu saloanele ambasadei si coloniei franceze, care a impus cultura Parisului in casele vechiului italianism bizantin. Dar de pe buclele crete ale perucii, sistem Ludovic al XVI-lea, turbanul alb si albastru arata contactul cu cealalta cultura: a Stambulului".

Sosea in tara printul care peste doi ani, inainte de a fi implinit 19 primaveri, urma sa fie, pentru foarte scurta vreme, domn al Moldovei.

Tanarul carturar isi continua in aceeaasi Moldova de la sfarsitul vea cului al XVII-lea studiul limbilor si al stiintelor, dar intr-un fel sau altul este si el amestecat in treburile politice.

Dupa trei saptamani de domnie in Moldova, neconfirmat de Poarta, Dimitrie Cantemir ia drumul pribegiei spre Tarigrad, unde va ramane multa vreme "Nime nu mai gande c-ar mai iesi feciorii lui Cantemir la domnie", scrie Ion Neculce in Letopisetul sau.

Despre cea dintai carte a lui Dimitrie Cantemir (Divanul sau galceava inteptului cu lumea) s-a spus ca e mai mult decat un tratat de etica, e intaiul eseu scris in limba romana. in alta parte se afirma ca meditatie etica incadrata in limitele filosofiei crestine a tanarului de 25 de ani se ridica pana la a face din autorul ei intemeietorul filosofiei romanesti. Sta scris insa si ca lucrarea este un compromis intre dogma religioasa si gandirile filosofilor laici, sau chiar o compilatie fara vreun scop in sine. Sunt unghiuri de vedere diferite din care este privita lucrarea, in parte in toate gasindu-se adevar.

Cartea scrisa in greceste si romaneste si semnata "Ioan Dimitrie Cantemir voievod" (amintind de scurta domnie din 1693) este scoasa in tipografia domneasca din Iasi, in 1698.

In anul 1699, Dimitrie Cantemir se casatoreste cu domnita Casan dra, fiica lui serban Cantacuzino,

fostul domn al Tarii Romanesti.

A doua lucrare a lui Dimitrie Cantemir, aparuta in anul 1700, la Constantinopol, in latineste, poarta titlul Imaginea stiintei sacre, care nu se poate zugravi si este dedicata fostului sau dascal, Ieremia Cacavela. A fost tradusa tarziu, partial, in romaneste, sub titlul Metafizica.

S-a crezut ca Dimitrie Cantemir s-a ocupat de metafizica provocat de o criza sufleteasca determinata de exilul de lunga durata la Constantinopol, de neintelegerile conjugale si de conflictul cu fratele sau, Antioh, ajuns domn al Moldovei cu sprijinul sau. S-a spus ca formatia sa intelectuala, dar mai ales influenta profesorilor sai, Ieremia Cacavela si Meletie de Arta, ar explica macar in parte preocuparile filosofice ale tanarului ce isi cauta un mod de expresie propriu in viata. S-a mai zis ca in aceasta carte s-ar gasi pozitia lui Dimitrie Cantemir fata de problemele care framantau in acea vreme biserica ortodoxa a rasilor, unde patriarhul era acuzat de erezie de catre prelati, iar pozitia independenta a bisericii de la Constantinopol nu se afirmase inca. Sigur ca in toate aceste supozitii se afla adevar, dar Dimitrie Cantemir, luptator prin temperament, foloseste orice prilej pentru a milita in interesul tarii sale.

Divanul este socotit primul tratat de etica; Imaginea stiintei sacre face din autorul ei un precursor in filosofia romaneasca, iar Logica este primul manual didactic de acest gen scris de un roman.

Daca Logica (titlul exact: Prescurtare a sistemului logicii generale), scrisa in limba latina, in 1701, a fost destinata sa fie manual scolar pentru elevii autorului, asa cum se poate deduce din structura lucrarii, sau este un rezumat al unei Logici scrise de Ieremia Cacavela pentru uzul personal sau in alte scopuri, are mai putina importanta.

Cu Tratatul de muzica turceasca (Explicarea muzicii turcesti pe scurt), scris in 1703, in limba turca, se sfarseste prima perioada de creatie a lui Dimitrie Cantemir.

Ideile anuntate in lucrarile anterioare, precum slabirea puterilor boierilor in tara Moldovei, intemeierea dreptului de domnie absoluta si luminata in tara sa si lupta pentru eliberarea politica si economica a Moldovei de sub dominatia otomana, constituie in Istoria ieroglica continutul cartii. In ceea ce priveste forma, Istoria ieroglica nu are ca caracterul stiintific manifestat in lucrarile de mai tarziu. Ideile filosofice si politice, extrase din realitatea istorica traita intens de fostul si viitorul domn al Moldovei, sunt prezentate sub forma literar-alegorica.

Dimitrie Cantemir studiaza, observa si demonstreaza Europei, ca nimeni altul pana atunci, decadenta Imperiului Otoman, iminenta sa prabusire. Si asta o face intr-o perioada de relativa liniste in rasilor Europei, dupa pacea de la Karlowitz (1699) si inainte de batalia de la Stanilesti (1711).

in Istoria ieroglica, al carui titlu exact este: "Istoria ieroglica in doaspredzece parti impartita, asijderea cu 760 de sententii frumos impodobita, la incepatura cu scara a numerelor dezvalitoare, iara la sfarsit cu a numerelor straine taluitoare", se relateaza lupta dintre animalele din tara patrupedelor - Moldova - si intraripatele din patria pasarilor - Tara Romaneasca. Romanul este o

epopee eroi-comica in proza, in genul Batrahomihomahiei lui Homer,

Tara Leului (Moldova) este populata de animale feroce, la "cheie" sau in istoria Moldovei aflandu-se adevaratele nume sub care se ascund personajele. Astfel, Pardosul (leopardul) il reprezinta pe Iordache Ruset, Ursul pe Vasile vornicul Costache, Lupul pe Lupu Bogdan hatmanul, iar Vulpea pe Ilie Tifescu. In patria Vulturului (Tara Romaneasca) sunt pasari de pradă precum Corbul (Constantin Brancoveanu), Cucunozul si Brehnacea (Mihail si Constantin Cantacuzino, rudele domnitorului Tarii Romanesti), Blendaul (serban Greceanu, unul din traducatorii Bibliei, din 1688). Imparatia pestilor, adica Imperiul Otoman, se amesteca in lupta dintre cele doua tari.

Povestea se deschide cu adunarea reprezentantilor celor doua monarhii (a Leului si a Vulturului) la Arnautchiori, langa Adrianopol, veniti sa aleaga un nou domn in tara ramasa fara stapan (Moldova), dupa ce Corbul (Constantin Brancoveanu) inlaturase Vidra (Constantin Duca) de pe tronul dobitoacelor. Corbul aduce jertfa templului Pleone-xiei (Iacomiei), cetate minunata si plina de bogatii adunate din jaf si mita, dar cumpara cu pungi grele bunavointa Camilopardului (Alexandru Mavrocordat, marele dragoman al Portii), facand sa fie ales domn Strutocamila (Mihail Racovita), casatorit cu frumoasa, dar deloc cinstita Helge, Nevastuica (Ana Dediu Codreanu), care "pana a nu se marita era nevasta, iar maritandu-se au iesit fata", dupa cum sta scris drept explicatie la "scara"

Dimitrie Cantemir prezinta astfel pe Strutocamila si pe Helge. "O, dreptate sfanta, pune-ti indreptari si vezi strambe si carjoabe lucrurile norocului. Ghibul gatului, flocos pieptul, botioase genunchile, catalige picioarele, dintoise falcile, ciute urechile, puchinosi ochii, suciti muschii, intinse vinele, laboase copitele Camilei, cu sulegec trupul, cu alba pielita, cu negri si mangaiosi ochii, cu subtiri degitecele, cu rosioare unghisoarele, cu moceluse vinisoarele, cu iscusit mijlocelul si cu rotunjior grumagiorul Helga, ce potrivire! Ce asemanare! si ce alaturare are!"

Strutocamila, cu ajutorul fiarelor feroce (boierii) precum Pardosul, Ursul, Lupul, Vidra, . Mata salbatega (Ilie Cantacuzino), incepe "giungherile in dobitoace, adica pradă boierilor in cei supusi". intre patrupezele feroce si pasarile de pradă din imparatia zburatoarelor reprezentate prin Cucunoz, Brehnacea, Blendaul, Haretiul (Radu Golescu) si Uliu (stefan paharnicul) se incheie o alianta pentru a preveni revolta celor supusi Pardosul (in Moldova) si Brehnacea (in Tara Romaneasca) sunt epitropii celor doua imparatii, in timp ce mustele (taranii) navelesc (se rascoala) la ospatul fiarelor si al pasarilor de pradă (boierilor) si le rapesc mancarurile. Stapanii nu reusesc sa prinda si sa pedepseasca mustele, care le scapa printre degete.

Filul - elefantul (Antioh) si Inorogul, Licorna - cal alb cu corn in frunte (Dimitrie) - sunt banuiti de Corb si Strutocamila ca ar unelti impotriva domnilor din Tara Vultureasca si Tara Leului. soimul (Toma Cantacuzino) este trimis de Corb sa prinda pe Inorog si sa-l pedepseasca. Dar intre soim si Inorog se stabileste o intelegere zadarnica de Cameleon (Scarlat Ruset). Inorogul ajunge sa fie dat pradă crocodililor (bostangii turci). Filul nu-si ajuta fratele, pe Inorog, dar acesta, cu intinsele sate relatii in imparatia pestilor, se salveaza. soimul care tradase pe Corb este schimbat de acesta cu Uliul (stefan Cantacuzino). Pana la urma, intre Corb si Inorog intervine o impacare. Filul, fiul Mono-cheroleopardului (Constantin Cantemir) este ales stapan in tara patrupezelor.

Cartea se sfarseste cu o "cheie" in care se afla trecute numele persoanelor care se ascund in spatele numelor de animale si pasari, precum si talmacirea unor metafore, situatii si expresii poetice.

In general, boierimea este reprezentata de animale si pasari de prada, taranimea de insecte, reprezentantii tarilor romane la Poarta de caini.

Istoria ieroglifica este o carte plina de frumuseti. Portretele personajelor - aglomerari de epitete - caracterizeaza atat trasaturile animalului cat si ale personajului creat, in spatele caruia acestea se ascund.

Lacomia Vulpiei (Ilie Trifescu) este cuprinsa in acest portret: "Pentru miselos statul al meu veti sti, ca dupa uscarea vinelor viind aicea, si hrana in lapte de iepure, pui de cocos outoriu fierti fiindu-mi (caci alta mancare a manca nici pofta nu ma indeamna, nici dieta doftorilor ma lasa), intr-o zi, stomahul mai tocmandu-mi-sa si .pofta spre ospatare mai pornindu-mi-sa, cu oarba lacomie puiul intreg a inghiti m-am nevoit ce grumazii de mare si lunga fierbinteala uscati fiindu-mi, in laringa mi s-au oprit; l-as inghiti si pe gatlej nu incape, l-as stupi si nu poci: caci in gios sa se alunece, sta impotriva uscaciunea; cu tusea si cu opinteala a-l lepada, nu ma lasa slabiciunea..."

Firea Cameleonului este intocmai ca a personajului din realitate (Scarlat Ruset): "Aceasta jiganie in parti calde se naste, si mai vartos cei mari la Barbaria, dara mai mici si la Zmir in Asia se afla.

Chipul, de cat altor jiganii, mai mult broastei se aseamana; numai capul, spintecatura gurii pestelui, ce-i zic lacherda, se raduce; grumaji n-are; gura mult spintecata si pana la umere ajunge, caci ca si pestele grumaji n-are, ce capul cu spinarea la un loc i se tine; de la cap pana la coada, spinarea ca a porcului grebanoasa si garboava-i este; peste tot trupul par, sau altfel de piale nu are, ce in chipul sargiului solzi maruntei si in varf ascutitei are; la ochi albusuri, in giurul impregiuruj luminii, ca alte jiganii, nu are; ce pre unde ar fi sa fie albusul ochiului, iarasi solzisor, ca si peste tot trupul are, numai mai maruntei..."

Descrierile sunt realizate in maniera basmelor orientale; templul lacomiei este privit ca un palat din O mie si una de nopti: "Iara in mijlocul orasului era o capiste a boazii Pleonexiei, care cum era facuta si in ce mestesug era zidita, de pre atata vei putea cunoaste, ca toata alalta a cetatii si a orasului faptura, ca zgura langa aur si ca steela langa diamant se asemana... Din fata pamantului urzitura temeliei, ca la doi coti de inalta, dintr-o materie de metal varsata a fi se vedea: care metal, de cat custoriul mai scumpa si mai grea, iara decat argintul mai ieftina si mai usoara a fi se parea. Lumina capistii in lung de 20 coti, iara in lat de 24 de coti era; iara de inalt pana la supt poalele cele mai de gios de 55 de arsini masura... iara deasupra temeliei, pana supt stresinile cele mai de gios, patru paret, din patru marmuri de porfira incheiati erau, si incheietura in colturi pe unde, sau cum s-au impreunat, nu cu ochiul muritoriu, ce ase si mai si cel nemuritoriu, precum n-ar fi putut alege, indraznesc a zice".

Forma alegorica a lucrarii se explica deci prin faptul ca se dezvaluie aspecte compromitatoare despre oameni si posturi sus-puse din Tara Romaneasca, Moldova si Imperiul Otoman. La adresa lui Constantin Brancoveanu se povesteste o anecdota cu caracter injurios, despre Ana Racovita, doamna Moldovei, se amintesc fapte care vorbesc de necinstea sotiei domnitorului, iar despre

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Alexandru Mavrbcordat, marele dragoman al Portii, se relateaza o anecdota ce arata din parte-i lipsa de respect fata de mama sa. Despre Antioh Cantemir, atunci domn al Moldovei, se spun lucruri care nu puteau fi auzite de domn fara sa se strice si mai rau relatiile dintre cei doi frati. Scrisa la Constantinopol, Istoria ieroglifica este o "istorie secreta" si autorul ei isi poate permite sa vorbeasca cu ironie despre boierii si dusmanii tarii sale, despre demnitarii turci si adversarii sai politici.

In Istoria ieroglifica Dimitrie Cantemir a cristalizat in mod deslusit, desi sub forma alegorica, ideile care l-au calauzit in viata. El a urat boierimea pentru ca era lacoma de avere si putere, pentru incapacitatea ei de a conduce tara, a simpatizat taranimea exploatata, mergand pana acolo incat se pronunta pentru dezrobirea ei, act ce avea sa se infaptuiasca o jumatate de secol mai tarziu. Puterii boierilor, Dimitrie Cantemir ii opune monarhia absoluta, sprijinita de mica boierime, razesi si tarani dezrobiti "Atuncea publica (statul) infloreste si odrasleste cand stapanii miluiesc si ciarta cu dreptate si supusii asculta si slujesc din dragoste". O astfel de monarhie ereditara este idealul de domnie preconizat de fostul si viitorul domn al Moldovei. Istoria ieroglifica este capodopera literara a lui Dimitrie Cantemir, lucrare originala, un pamflet politic unde faptul istoric se topeste in metafore, alegorii, frumuseti literare.

Apropierea lucrarii de Etiopicele lui Heliodor, autor grec din secolul al IV-lea, priveste doar procedeu! stilistic urmat de Dimitrie Cantemir si anume revenirea asupra unor evenimente -petrecute mai de mult si intercalarea lor in relatarea unor fapte curente in Fiziolog, carte greceasca bizantina cunoscuta de Dimitrie Cantemir in original sau in traducere romaneasca, facuta in secolul al XVII-lea, apar istorioare morale cu animale-eroi. Cifrul diplomatic-intrebuintat de Dimitrie Cantemir la Poarta folosea nume de animale pentru a desemna oameni politici, asa incat nu numai substanta cartii o ia Dimitrie Cantemir din realitatea imediata, ci si modalitatile de exprimare.

O carte ca aceasta, cu continut moral, cuprinde multe pilde pe care autorul le-a cules din toate literaturile cunoscute lui, dar in primul rand din literatura veche moldoveneasca, din literatura populara romaneasca.

Intr-o limba bazata pe topica limbii latine, cu fraze lungi si contorsionate, Istoria ieroglifica are oaze de frumuseti, de gandire si de exprimare care fac din autorul ei intaiul scriitor adevarat in literatura romana.

In anul 1710 este instalat domn al Moldovei, dupa ceremonialul aflat in cartea sa Descrierea Moldovei, volum solicitat de Academia din Berlin, in 1716. Insa pierderea bataliei de la Stanilesti, unde se afla aliat cu rusii impotriva turcilor pune capat scurtei sale domnii si este obligat sa se refugieze in Rusia, unde ramane pana la sfarsitul vietii.

Faima mondiala a lui Dimitrie Cantemir este datorata realizarii lucrarii Cresterea si descresterea Portii otomane, atat pentru subiectul ales, pentru tratarea inedita, pentru noutatea unor date cuprinse in carte, cat si datorita popularizarii facute de poetul si diplomatul Antioh Cantemir, fiu!

fostului domn al Moldovei, care, in calitate de ambasador al tarinei Ana la Londra, pe langa George al II-lea, regele Angliei, si apoi al tarinei Elisabeta, la Paris, pe langa Ludovic al XV-lea, regele Frantei, faciliteaza traducerea lucrarii in limbile franceza si engleza.

Daca lucrarea Viata lui Constantin Cantemir a fost, in conceptia autorului, un capitol anticipat din Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor, cum s-a crezut o vreme, o continuare a letopisetului lui Miron Costin, cum se poate deduce din cronologia anilor 1661-1693, descrisi in aceasta cronica a Moldovei, sau o biografie de sine statatoare despre domnia tatalui sau, asa cum s-a demonstrat de catre istoricii contemporani, nu se poate spune cu exactitate. Unghiuri de vedere si argumente diferite asaza cartea intr-una din cele trei categorii de scrieri.

Activitatea de savant a lui Dimitrie Cantemir se incheie cu Hronicul vechimii a romano-moldo-vlahilor, socotit multa vreme opera sa capitala, prima istorie a romanilor de pretutindeni. El continua sa scrie astfel in spiritul lucrarilor lui Miron si Nicolae Costin si ale stolnicului Constantin Cantacuzino, realizand totodata o sinteza a istoriografiei noastre de pana la el.

George Calinescu schiteaza astfel portretul lui Dimitrie Cantemir in a sa Istorie a literaturii romane: "Voievod luminat, ambitios si blazat, om de litere si ascet de biblioteca, intrigant si solitar, manuiitor de oameni si mizantrop, iubitor de Moldova lui dupa care tanjeste si aventurier, cantaret in tambura, tarigradean, academician berlinez, print rus, cronicar roman, cunosculator al tuturor placerilor pe care le poate da lumea, Dimitrie Cantemir este Lorenzo de Medici al nostru"